

was als hoofd op te treden. Niemand. Doup stond al op het punt, de functie eenvoudig op te dragen aan een beroepsluitenant, toen een reserve-kapitein-luitenant-ter-zee als vrijwilliger naar voren trad. Het was Doups algemene indruk dat, zo het al moeilijk was gezag uit te oefenen over lagere militairen, het uitoefenen van gezag over officieren nog veel moeilijker was, omdat de beroepsofficieren onder dezen in hoge mate 'op hun sterren stonden', zoals het heette, en zich onder de reserve-officieren velen bevonden die van de hoge functie uit die zij in de burgermaatschappij hadden bekleed, beroepsofficieren geen bijzondere achtung toedroegen.

★

Wat ook de onderlinge verschillen waren tussen de krijgsgevangenen, allen werden gekweld door het isolement waarin zij zich bevonden. In de begintijd was met name op Java (wij komen er op terug) een zekere communicatie mogelijk tussen de krijgsgevangenen en hun gezins- of familieleden maar na enkele maanden werden de kampen van de buitenwereld afgesloten en was contact nog slechts mogelijk per brief (of per smokkelbrief). Van nagenoeg alle Nederlandse en Indisch-Nederlandse gevangenen waren gezins- of familieleden woonachtig in bezet Indië of in bezet Nederland. Door bemiddeling van het Internationale Rode Kruis nu werd het in '42 in bezet Nederland mogelijk gemaakt, via Japan brieven naar Indië te sturen¹ – het tweede Japanse uitwisselingschip dat naar Lourenço Marques voer, nam vandaar in september '42 achttien zakken post naar Tokio mee.² De brieven werden daar met medewerking van een aantal krijgsgevangen officieren van kampadressen voorzien (elk kamp werd aangeduid met een letter en een cijfer) en door Japanners gecensureerd. Vervolgens werden zij doorgezonden, naar de kampen in de *Nanjo* evenwel pas in mei '43. In veel van die kampen bleven ze daarna maandenlang liggen bij de kampcommandanten en of alle brieven aan de krijgsgevangenen zijn uitgereikt, is de vraag. In het kamp te Palembang kreeg een aantal gevangenen midden februari '44 brieven uit bezet Nederland, maar bijna vijf maanden later werden er uit dezelfde zending nog meer brieven uitgereikt. In de kampen aan de Pakanbaroe-spoorweg kregen sommige krijgsgevangenen in de periode

¹ Het Internationale Rode Kruis had via het Nederlandse Rode Kruis te Den Haag namen van krijgsgevangenen naar bezet Nederland kunnen doorgeven. ² Latere zendingen vonden via Perzië (Iran) en de Sowjet-Unie plaats.